

УДК 330.1

І. П. Островська,
викладач кафедри інформаційних систем і технологій,
Одеський державний аграрний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ АГРАРНОЇ СФЕРИ

I. Ostrowska,
Lecturer, Department of Information Systems and Technologies, Odessa State Agrarian University

ENSURE THE EFFECTIVENESS OF ANTI-CRISIS POLICY OF AGRARIAN SPHERE

Антикризові заходи потребують значних фінансових вкладень, залучення матеріальних, інформаційних та людських ресурсів, тому першочерговим завданням розробки стратегії антикризового управління та головним чинником успішної її реалізації повинна бути оцінка ефективності антикризового управління та очікуваний ефект від здійснення ризик — менеджменту. Саме тому, актуальним питанням залишаються методи діагностики кризового стану з метою виявлення масштабів економічної кризи та формування методів оцінки ефективності проведених заходів, які повинні застосовуватись з урахуванням специфіки аграрної галузі. Автор визначає основні заходи антикризового розвитку аграрного виробництва з позиції їх ефективності та своєчасності, розглядає антикризову державну політику як особливу форму соціально-економічного представництва інтересів та сфер економічної діяльності та доводить, що поняття антикризового управління безпосередньо пов'язане із стабілізацією фінансового стану аграрних підприємств, оптимізацією фінансових потоків на всіх рівнях та забезпеченням фінансово-економічної безпеки.

Anti-crisis measures will require significant financial investment, attracting material, information and human resources as a priority strategy development and crisis management major factor in its successful implementation should evaluate the effectiveness of crisis management and the expected effect of the implementation of risk — management. Therefore, the current issues are methods of diagnosing the crisis situation in order to identify the extent of the economic crisis and shaping the methods for evaluating the effectiveness of interventions to be applied specific to the agricultural sector. The author identifies the main anti-crisis measures of agricultural production from the standpoint of efficiency and timeliness, considering the anti-crisis policy of the state as a special form of social and economic participation interests and areas of economic activity and demonstrates that the concept of crisis management is directly related to the stabilization of the financial condition of agricultural enterprises optimization financial flows at all levels and by providing financial and economic security.

Ключові слова: антикризова політика, аграрна сфера, фінансово-економічна безпека, державна підтримка, антикризові механізми, інноваційний розвиток.

Key words: anti-crisis policy, agriculture, financial and economic security, public support anti-crisis mechanisms, innovative development.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Останнім часом значна увага до проблем антикризового розвитку аграрної сфери як на рівні галузі, так і на рівні аграрних підприємств, приділяється як вітчизняними економістами, так і зарубіжними вченими. Окремі питання методичного забезпечення антикризового управління аграрного виробництва та переробної промисловості відзеркалено у фундаментальних наукових працях Андрійчука В.Г., Алексєєва В.І., Бланка І.О., Дем'яненка М.Я., Бечка П.К., Кузьміна О.Є., Непочатенко О.О., Маліка М.Й., Лупенка Ю.О., Саблука П.Т., Пасхавера Б.Й., Хоми І.Б., Чупіса А.В., Топіхи В.І. [1—3].

Рішення проблем антикризового управління виходячи із нових економічних підходів за допомогою формування системи фінансово-економічної безпеки та розробки її методичного інструментарію вбачають Гришова І.Ю.,

Крюкова І.О., Шабатура Т.С., Лебедєва В.В., Кузьмель В.В., Стоянова-Коваль С.С., Скидан О.В. [4—7].

Проте витрати антикризових програм та заходів на підприємствах аграрного виробництва, що перевищують їх економічний ефект, ще раз свідчать про необхідність удосконалення методичного забезпечення антикризових заходів та їх ефективності на аграрних підприємствах, що обумовлює актуальність напрямку подальших досліджень та визначає невирішені проблеми.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є визначення основних заходів антикризового розвитку аграрного виробництва з позиції їх ефективності та своєчасності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Антикризове управління підприємств аграрного виробництва повинно відповідати

стратегічним цілям, забезпечувати реалізацію економічного, фінансового, інноваційного потенціалу підприємства в майбутньому періоді з метою нарощення ринкової вартості аграрного бізнесу та сталого розвитку пріоритетних галузей аграрної сфери.

Антикризова політика в аграрному виробництві розглядається як особлива форма соціально-економічного представництва інтересів та сфер економічної діяльності, в межах якої за допомогою системи стратегічних і тактичних принципів, цілей, засобів і методів науково-методологічного, політико-правового, соціально-економічного, екологічного, інформаційно-комунікаційного та організаційного характеру вирішуються питання формування фінансово-економічної безпеки держави та забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Поняття антикризового управління безпосередньо пов'язане із стабілізацією фінансового стану аграрних підприємств, оптимізацією фінансових потоків на всіх рівнях та забезпеченням фінансово-економічної безпеки. Так, на основі потокового підходу Гришова І.Ю. та Шабатура Т.С. встановлюють залежність фінансової безпеки діяльності аграрних підприємств від ефективності управління фінансовими потоками, і визначають, що фінансова безпека виступає головною компонентою економічної безпеки аграрного підприємства і базується на системі методів і принципів управління фінансовими потоками, результативне функціонування яких забезпечує захист фінансових інтересів власників від деструктивної дії загроз та сприяє їх досягненню в майбутньому [7].

Ефективність політики антикризового розвитку аграрної сфери є наслідком спільної дії великої кількості факторів, тому при її оцінці враховується їхня взаємодія і комплексний вплив на регульовані державою об'єкти, розрізняють результати часткової і загальної дії. Негативна зміна кожного з показників, що входять до оціночних груп, розглядається як реальна чи потенційна загроза фінансово-економічній безпеці країни, оскільки усі вони взаємозалежні і взаємопідпорядковані в контексті своєї цільової спрямованості. Однією зі складових оцінки результативності політики антикризового розвитку аграрної сфери є система рейтингових індикаторів, які використовуються як інформаційне джерело при вирішенні проблеми мінімізації регіональних диспропорцій у рівні розвитку агропродовольчої сфери та для здійснення моніторингу зближення аграрної економіки окремих регіонів на основі кількісних оцінок критеріїв зближення, встанов-

лення пріоритетів розвитку агропродовольчої сфери і оцінки ступеня досягнення поставлених цілей, ефективності державної політики в зазначеній сфері, прогнозування і планування.

Передумовами створення конкурентного середовища в агропродовольчій сфері як пріоритету аграрної антикризової політики є формування сприятливої ринкової структури, посилення контролюючої функції держави та застосування системи економічних важелів впливу на господарюючих суб'єктів з метою забезпечення дотримання ними адекватного рівня відповідальності за свою діяльність; нейтралізація неструктурних проблем розвитку конкуренції, зокрема таких, як недобросовісна конкуренція, спотворення конкурентних стимулів внаслідок "тінізації" господарської діяльності, узгоджені дії на ринку, нерівність умов конкуренції внаслідок впливу адміністративних чинників [2].

Дослідження теоретико-методологічних аспектів антикризового управління та фінансової стабілізації підприємств аграрного виробництва дозволяють визначити основні доміанти її забезпечення (рис. 1).

Зарубіжний досвід свідчить, що найважливішим критерієм щодо обґрунтування програми антикризових заходів є її ефективність, тобто рішення в процесі реалізації механізмів антикризового управління повинні мати економічний сенс, забезпечувати використання всього наявного у підприємства ресурсного потенціалу, реалізацію всіх його компетенцій та збалансування фінансових потоків у часі та за обсягами.

Регуляторний державний механізм в контексті антикризової політики аграрного виробництва повинен забезпечувати сприятливий інвестиційно — інноваційний клімат, що спирається на три базові компоненти:

- створення спеціальних фінансових механізмів підтримки такої діяльності;
- формування відповідної інноваційної інфраструктури;
- використання непрямих методів підтримки.

Державна фінансова підтримка посідає суттєве місце серед важелів реалізації програм антикризової державної політики і може здійснюватися, зокрема у двох важливих напрямках [6]:

1. Пряме бюджетне фінансування.

Пріоритетними для бюджетних видатків поки що залишаються галузі економіки, що перебувають у стагнації, зокрема, сільське господарство, які, безперечно, відіграють вагомую роль в економіці. Але необхідно зазначити, що надання таких обсягів державних видатків у ці галузі передусім здійснюється із соціально-

Рис. 1. Домінанти забезпечення антикризового управління та фінансової стабілізації підприємств аграрного виробництва

політичних міркувань, а не з позицій забезпечення інноваційного розвитку держави.

2. Стимулювання науково-технічного прогресу за допомогою механізмів оподаткування.

Діяльність держави в контексті антикризової політики полягає у доповненні тих функцій ринку, які він неспроможний ефективно виконувати. Економічне регулювання аграрного ринку базується на державному протекціонізмі, що передбачає субсидії на розширене відтворення, податкове й кредитне стимулювання. Зокрема вирішення завдань економічного стимулювання аграрного ринку повинно здійснюватись за такими напрямками: стимулювання продовольчої безпеки держави; встановлення науково обґрунтованих еквівалентних відносин між сільським господарством і промисловістю; підтримка доходів сільських товаровиробників на рівні, який забезпечує розширене відтворення; створення умов для широкого впровадження досягнень науково-технологічно-технічного прогресу та зростання ефективності виробництва; формування єдиного економічного простору як в Україні, так і вихід на ринки близького та далекого зарубіжжя ринкового середовища, сприятливого для діяльності аграрних товаровиробників [4].

Антикризове функціонування аграрної економіки на інноваційних засадах передбачає стимулювання розвитку людського і соціального капіталу в аграрній сфері як сукупності знань, вмінь та творчих здібностей індивідів, системи взаємовідносин, соціальних зв'язків і комунікації між ними, що дозволяє ефективно використовувати нові технології, реалізувати зас-

воєні та набувати нові знання для сталого соціально-економічного розвитку. Тому в контексті антикризового управління пріоритетами інноваційної політики в аграрній сфері є розвиток освіти і науки, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів, стимулювання фундаментальних досліджень за ключовими напрямками, маркетинг інновацій. Активізація регіональної складової інноваційної діяльності передбачає створення територіальних агротехнопарків як інструментів інтеграції наукового, освітнього, інформаційного, фінансового і виробничого потенціалу на відповідній території в інноваційний комплекс та створення економічних умов стимулювання інноваційної діяльності [5].

ВИСНОВКИ

Антикризова політика аграрної сфери формується на основі механізмів, які забезпечують взаємодію процесів функціонування та розвитку агропродовольчої сфери і відображають її специфіку як соціально-еколого-економічної системи. Організаційно-економічний механізм формування антикризової політики аграрної сфери розглядається як сукупність правових норм, принципів, методів, регуляторів та інституціональних детермінант, за допомогою яких формується аграрна політика держави та її регіонів. Такий механізм передбачає наявність зворотніх зв'язків, що забезпечує його адаптивність щодо зміни середовища свого функціонування. Однією з вимог до антикризової аграрної політики є забезпечення її системності, яка розглядається у декількох аспектах. По-перше, це створення механізму функціонально-

го взаємозв'язку та взаємодії усіх учасників процесу розробки політики — загальнодержавних, регіональних органів виконавчої влади, місцевого самоврядування разом з аграрними товаровиробниками, наукою, бізнесом, населенням тощо, тобто розгляд їх як єдиної системи. Виключна роль у забезпеченні такої системності належить компетентній, відповідальній та раціональній участі держави. По-друге, системність розглядається як постійний цілеспрямований вплив на всі об'єкти антикризової аграрної політики, відповідальні за формування продовольчої безпеки держави і розвиток сільських територій. По-третє, — це застосування суб'єктами антикризової аграрної політики всіх можливих інструментів правового, організаційного, фінансового, інформаційного та іншого характеру з метою забезпечення досягнення визначених цілей політики.

Література:

1. Непочатенко О.О. Теоретичні основи фінансової стійкості банківської системи [Електронний ресурс] / О.О. Непочатенко, П.К. Бечко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. — 2013. — № 4 — С. 77—82. — Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n3.html>

2. Алексєєв І.В. Моделювання системи управління фінансовими потоками реального сектору економіки в умовах встановлення контролю над величиною "хаосності" ринку: монографія / І.В. Алексєєв, І.Б. Хома. — Розділ 1. — С. 9-33 // Математичні моделі регулювання фінансових потоків / П.П. Костробій, І.В. Алексєєв, І.Б. Хома, Б.В. Гнатів, І.І. Кавалець, В.І. Алексєєв. — Львів: Видавництво "Растр — 7", 2012. — 134 с.

3. Хома І.Б. Встановлення тенденцій взаємозв'язку між видом фінансової стійкості та діагностованою величиною рівня економічної захищеності підприємства / І.Б. Хома // Научний журнал: Сборник научных трудов SWorld "Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании '2012" (международная наукометрическая база РИНЦ SCIENCE INDEX). — Выпуск 4. — Том 31. — Одесса: КУПРИЕНКО, 2012. — С. 59—71; ЦИТ: 412-0568.

4. Скидан О.В. Рейтингові оцінки як метод визначення результативності аграрної політики / О.В. Скидан // Вісник ДВНЗ "Державного агроєкологічного університету". — Житомир, 2006. — Вип. 2. — С. 211—217.

5. Гришова І.Ю. Вплив інституціональної структури на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств [Електронний ре-

сурс] / І.Ю. Гришова, В.О. Непочатенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. — 2013. — № 2. — С. 47—51. — Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>

6. Гришова І.Ю. Державна підтримка регіональних програм інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.А. Замлинський, В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. — 2013. — № 2. — С. 201—206. — Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>

7. Шабатура Т.С. Зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства / І.Ю. Гришова, Т.С. Шабатура // Облік і фінанси № 1, 2013. — С. 99—105.

References:

1. Nepochatenko, O.O. and Bechko, P.K. (2013), "The theoretical basis of financial stability of the banking system", *Ekonomika: realii chasu. Naukovyj zhurnal*, vol.4, pp. 77—82.

2. Aliksieiev, I.V. and Khoma, I.B. (2012), *Modeliuvannia systemy upravlinnia finansovomu potokamy real'noho sektoru ekonomiky v umovakh vstanovlennia kontroliu nad velychynoiu "khaosnosti" rynku* [Modeling of Financial Management of real economy in terms of establishing control over the size of "chaos " of the market], *Vydavnytstvo "Rastr — 7"*, L'viv, Ukraine.

3. Khoma, I.B. (2012), "Setting trends in the relationship between the type of financial stability and diagnosed magnitude of Economic Security Company", *Nauchnyj zhurnal: Sbornyk nauchnykh trudov SWorld "Sovremennye problemy u putykh resheniya v nauke, transporte, proyzvodstve y obrazovanny '2012"*, vol. 4, no. 31, pp. 59—71.

4. Skydan, O.V. (2006), "Rating evaluation as a method of determining the impact of agricultural policy", *Visnyk DVNZ "Derzhavnoho ahroekologichnoho universytetu"*, vol. 2, pp. 211—217.

5. Hryshova, I.Yu. and Nepochatenko, V.O. (2013), "The impact of the institutional framework for the development of innovation and investment companies", *Ekonomika: realii chasu. Naukovyj zhurnal*, vol. 2, pp. 47—51.

6. Hryshova, I.Yu. Zamlins'kyj, V.A. and Kuzhel', V.V. (2013), "Government support for regional innovation development programs", *Ekonomika: realii chasu. Naukovyj zhurnal*, vol. 2, pp. 201—206.

7. Hryshova, I.Yu. and Shabatura, T.S. (2013), "Strengthening the financial component of the economic security", *Oblik i finansy*, vol. 1, pp. 99—105.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2013 р.